

KS. MAREK WINIARSKI

ZATRUDNIANIE NAUCZYCIELI RELIGII W PUBLICZNYM SYSTEMIE OŚWIATY

Pojęcie „system oświaty” jest często zamiennie używane z wyrażeniem „oświata”. Według „Słownika pedagogicznego” W. Okonia jest to ogół odpowiednio powiązanych ze sobą placówek i instytucji wychowania bezpośredniego i pośredniego, umożliwiających obywatelom zdobywanie ogólnego i zawodowego wykształcenia oraz wszechstronny rozwój osobowości¹. W obowiązującej reformie szkolnictwa po roku 1991 szkoły mogą być publiczne lub niepubliczne. W niniejszym artykule zostaną ukazane sposoby zatrudniania nauczycieli religii w publicznym systemie oświaty.

Organizacja nauczania religii w polskim systemie oświaty

W „Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 roku” w § 2 ust. 1 czytamy zapis: „Przedszkole

KS. DR MAREK WINIARSKI, kapłan diecezji rzeszowskiej, doktor teologii w zakresie katechetyki, wykładowca WSD w Rzeszowie, Dyrektor Ośrodka Edukacji Nauczycieli Instytutu Teologiczno-Pastoralnego im. Św. Józefa Sebastiana Pelczara w Rzeszowie, referent wydziału katechetycznego, katecheta IV LO w Rzeszowie, delegat biskupa ds. bierzmowania. Kontakt: winiarm@poczta.onet.pl

¹ Por. W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1992, s. 199.

i szkoła mają obowiązek zorganizowania lekcji religii dla grupy nie mniejszej niż siedmiu uczniów danej klasy lub oddziału (wychowanków grupy przedszkolnej). Dla mniejszej liczby uczniów w klasie lub oddziale (wychowanków w grupie) lekcje religii w przedszkolu lub szkole powinny być organizowane w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej². W takiej sytuacji zatem dyrektor szkoły, w ramach obowiązku zorganizowania lekcji religii, zatrudnia nauczyciela religii skierowanego przez właściwe władze kościelne. Czyni to zgodnie z „Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach”, które w § 5 ust. 4 stwierdza, iż nauczycieli religii zatrudnia się zgodnie z Kartą Nauczyciela. Obok obowiązku posiadania misji kanonicznej, kandydat powinien spełniać wymagania ogólne, przewidziane dla wszystkich nauczycieli³. Dyrektor może zatrudnić katechetę, który:

- a) ma pełną zdolność do czynności prawnych,
- b) nie toczy się przeciwko niemu postępowanie karne lub dyscyplinarne, albo postępowanie o ubezwłasnowolnienie,
- c) nie był karany za przestępstwo popełnione umyślnie,
- d) ma kwalifikacje wymagane do zajmowania danego stanowiska⁴.

Cytowane wcześniej rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach w rozdziale 4 art. 10, przewiduje dwie możliwe formy zatrudnienia – na podstawie umowy o pracę lub mianowania. Karta Nauczyciela precyzuje także, iż stosunek pracy można nawiązać jedynie z osobą posiadającą odpowiednie kwalifikacje, respektującą podstawowe zasady moralne i mającą odpowiedni stan zdrowia⁵. W artykule 11 rozdziału 4, Karta Nauczyciela określa, że stosunek o pracę nawiązuje się na stanowisku zgodnym z posiadanymi kwalifikacjami, bądź stopniem awansu zawodowego⁶. W przypadku nauczycieli religii Karta Nauczyciela nie jest jednak jedynym dokumentem określającym warunki konieczne

² *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r. z późn. zm.* (Dz. U. z 1999 r. Nr 67, poz. 753), § 2 ust. 1.

³ W. Janiga, A. Mezglewski, *Nauczanie religii w szkołach publicznych*, w: „Rocznik Nauk Prawnych” 11 (2001) z. 1, Lublin 2001, s. 136.

⁴ Zob. *Karta Nauczyciela*, art. 10.

⁵ KN art. 9.1.

⁶ S. Łabendowicz, *Aspekty prawne nauczania religii rzymskokatolickiej w polskim systemie oświatowym*, Radom 2001, s. 41-42.

do zatrudnienia. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. stwierdza, iż do zatrudnienia nauczyciela religii konieczne jest imienne, pisemne skierowanie do określonej szkoły, wydane przez właściwego biskupa diecezjalnego tzw. misja kanoniczna (§ 5 ust. 1)⁷.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. oraz jego nowelizacją z dnia 30 czerwca 1999 r., zatrudnienie nauczyciela religii w przedszkolu lub szkole może dokonać się wyłącznie na podstawie imiennego, pisemnego skierowania do określonej szkoły, wydanego przez właściwego biskupa diecezjalnego. Skierowanie warunkuje więc zawarcie umowy pomiędzy dyrektorem szkoły a nauczycielem religii⁸. Odnośnie nauczycieli religii katolickiej podstawę prawną stanowi tutaj przede wszystkim przepis art. 12 ust. 3 konkordatu z dn. 28 lipca 1993 r., który stwierdza iż „nauczyciele religii muszą posiadać upoważnienie (*missio canonica*) od biskupa diecezjalnego”⁹. Konkordat dotyczy jedynie nauczycieli religii katolickiej, jednakże identyczne zasady obowiązują także w zakresie zatrudniania przez szkoły publiczne nauczycieli religii innych wyznań. Wynika to z treści przepisu § 5 ust. 1 rozporządzenia MEN z dn. 14 kwietnia 1992 r., który stwierdza, iż „szkoła może zatrudnić nauczyciela religii – katechetę szkolnego, zwanego dalej nauczycielem religii, wyłącznie na podstawie imiennego, pisemnego skierowania do danej szkoły, wydanego przez:

1. w przypadku Kościoła katolickiego – właściwego biskupa diecezjalnego,
2. w przypadku innych wyznań – właściwych biskupów lub zwierzchników kościołów albo związków wyznaniowych”¹⁰.

Kwalifikacje zawodowe nauczycieli religii

Kwalifikacje zawodowe nauczycieli religii są przedmiotem uzgodnień pomiędzy MEN i zwierzchnikami poszczególnych związków wyznaniowych

⁷ A. Mezglewski, *Skierowanie do nauczania religii*, w: *Studia z prawa wyznaniowego*, t. 2, red. A. Mezglewski, W. Janiga, Lublin 2000, s. 37-47.

⁸ Zob. A. Woźniak, *Podstawy prawne nauczania religii katolickiej w publicznym systemie oświaty w Polsce w latach 1990-2008*, Lublin 2008, s. 59-64 (praca magisterska znajduje się w Archiwum Biblioteki KUL).

⁹ S. Łabendowicz, *Aspekty prawne nauczania religii rzymskokatolickiej w polskim systemie oświatowym*, Radom 2001, s. 6.

¹⁰ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r. z późn. zm.* (Dz. U. z 1999 r. Nr 67, poz. 753), § 5 ust. 1.

(§ 6 Rozporządzenia MEN z dn. 14 kwietnia 1992 r.). Obecnie obowiązujące przepisy w tej mierze zostały ustalone w porozumieniu zawartym pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z dn. 6 września 2000 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii. W porozumieniu tym zostały szczegółowo określone wymogi dotyczące wykształcenia nauczycieli religii. Jednakże samo legitymowanie się odpowiednim wykształceniem nie oznacza, iż spełniony został warunek dotyczący posiadania kwalifikacji, a jedynie warunek dotyczący minimalnego wykształcenia. O posiadaniu pełnych kwalifikacji można mówić dopiero wówczas, gdy kandydat legitymuje się nie tylko wymaganym wykształceniem, ale także uzyskał skierowanie biskupa diecezjalnego do określonej szkoły¹¹.

Polskie Dyrektorium katechetyczne ustala, iż relacja między nauczaniem religii, a instytucją szkoły jest relacją podporządkowania i autonomii¹². Oznacza to, że za dobór kadr nauczających oraz za kwestie merytoryczne, zarówno jeśli chodzi o programowanie nauczania, jak i wizytacje, odpowiada strona kościelna. Oczywiście, kwestii tej nie należy rozumieć w taki sposób, że szkoła czy nadzór oświatowy nie mają wpływu na to, co dzieje się w szkole. Wpływ Kościoła na kwestie, w zakresie których nauczanie religii posiada autonomię wobec szkoły, musi być uzasadniany racjonalnie i komunikowany uczniom, rodzicom i szkole¹³.

Misja kanoniczna

Na tle autonomii nauczania religii wobec szkoły należy rozważyć pojęcie misji kanonicznej. Oznacza ona prawo do nauczania prawd wiary w imieniu Kościoła¹⁴. Dokumenty państwowe mówią tu o skierowaniu ze strony kompetentnej władzy kościelnej, którą – w wypadku nauczania religii katolickiej

¹¹ Por. K. Łodziński, *Kwalifikacje zawodowe nauczycieli*, Warszawa 2008, s. 212-213.

¹² Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2002, s. 65.

¹³ Por. Mezglewski, *Polski model edukacji religijnej*, s. 172-182.

¹⁴ Wymóg posiadania przez nauczycieli religii misji kanonicznej podyktowany jest tym, iż kościoły i związki wyznaniowe muszą mieć możliwość wpływu na obsadę stanowiska katechety, gdyż katecheta danego wyznania jest nie tylko nauczycielem i wychowawcą, ale także i przede wszystkim naucza prawd, które stanowią depozyt wiary danego kościoła. *Missio canonica* jest zatem gwarantem wierności danego katechety doktrynie kościoła, który go desygnował do pełnienia tej misji.

– jest biskup diecezjalny¹⁵. Polskie Dyrektorium katechetyczne nazywa to skierowanie misją kanoniczną¹⁶. Misja kanoniczna określa dokładnie osobę i placówkę, w jakiej ta osoba ma pracować. Nie istnieją zatem ogólne misje kanoniczne.

Istnienie misji kanonicznej nakłada na podmioty kościelne, działające w imieniu biskupa diecezjalnego, trzy obowiązki. Po pierwsze, wydziały katechetyczne winny wyszukiwać odpowiednich i wykwalifikowanych kandydatów do podjęcia pracy nauczycieli religii. Dyrektor placówki zatrudnia nauczyciela, ale dopiero po otrzymaniu skierowania od władzy kościelnej. Kolejność zatem musi być zachowana: to władza kościelna przysyła nauczyciela, którego zatrudnia dyrektor. Ta kolejność nie powinna być odwracana¹⁷.

Po drugie, prawo inicjatywy, przysługujące stronie kościelnej, oznacza, że skierować do danej placówki można osobę, która daje gwarancję realizacji celów nauczania religii. Osoba ta może nauczać w imieniu Kościoła prawd wiary i stawać się w środowisku szkolnym świadkiem Ewangelii. Ponadto osoba taka winna mieć kwalifikacje określone w porozumieniu między Ministrem Edukacji a Episkopatem. Zatem strona kościelna jest zobowiązana posyłać osoby odpowiednie, i to zarówno w aspekcie moralnym, jak i intelektualnym, psychicznym czy formalnym¹⁸.

Po trzecie, władza kościelna ma sprawować nadzór nad nauczaniem religii w taki sposób, by było pewne, iż nauczyciel religii w żadnym z tych aspektów nie znalazł się w sytuacji go dyskwalifikującej. Gdyby tak się zdarzyło, należy cofnąć misję kanoniczną. Możliwe jest to zasadniczo w trzech przypadkach:

- a) gdy stosunek pracy nauczyciela religii musi zostać rozwiązany,
- b) gdy nauczyciel religii popełnił czyn, który dyskwalifikuje go jako nauczyciela,
- c) gdy nauczyciel religii nie popełnił czynu nagannego z punktu widzenia dyscypliny szkolnej, ale naucza lub postępuje w sposób nie do zaakceptowania dla roli, jaką w katechetycznej misji Kościoła ma nauczyciel religii. Chodzi tu o drastyczne naruszenie dyscypliny kościelnej, czyny niezgod-

¹⁵ Zob. A. Mezglewski, *Misja kanoniczna*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fijałkowski, Lublin 2006, s. 496-497.

¹⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne*, s. 65.

¹⁷ Por. A. Mezglewski, *Misja kanoniczna do nauczania religii – przepisy prawa polskiego i kanonicznego*, w: *Katecheza dzisiaj. Problemy prawne i teologiczne*, red. W. Janiga, A. Mezglewski, Krosno – Sandomierz 2000, s. 117-126.

¹⁸ Por. Tamże.

ne z moralnością i obyczajami katolickimi lub niezgodność doktrynalną z nauczaniem Kościoła¹⁹.

Bezpośrednia troska o działalność katechetyczną w Kościele została powierzona biskupom diecezjalnym. Kan. 805 KPK stanowi: „W odniesieniu do własnej diecezji ordynariusz miejsca ma prawo mianowania lub zatwierdzania nauczycieli religii oraz usuwania lub żądania usunięcia, ilekroć wymaga tego dobro religii lub obyczajów”²⁰, stąd też wydanie misji kanonicznej podlega kompetencji własnego biskupa ordynariusza. Po myśli tego kanonu, przy wydawaniu misji kanonicznej do nauczania określonego katechecie, biskup ordynariusz jest autonomiczny, to znaczy Konferencja Episkopatu nie ma w tym zakresie uprawnień nadzorczych czy apelacyjnych. Biskup diecezjalny „ma prawo udzielenia misji kanonicznej wszystkim, którzy nauczają na terytorium jego diecezji. Wszyscy ci, którzy w prawie są zrównani z biskupem ordynariuszem, a także wikariusze generalni i biskupi, w imieniu biskupa diecezjalnego również mogą udzielać misji kanonicznej na danym terytorium. Inni mogą to uczynić tylko na podstawie wyraźnego upoważnienia udzielonego przez własnego biskupa ordynariusza”²¹.

Misji kanonicznej biskup ordynariusz może udzielić na czas określony lub czas nieokreślony. W pierwszym wypadku misja wygasa po upływie oznaczonego czasu, w drugim wypadku jest permanentną, tzn. udzieloną na cały okres zatrudnienia katechety w danej szkole. Utrata misji kanonicznej, czy to wydanej na czas określony, po upływie tegoż, bądź też skutkiem cofnięcia jej przez kompetentną władzę kościelną, powoduje konieczność usunięcia nauczyciela religii z zajmowanego stanowiska. Poprzez cofnięcie misji kanonicznej nie wygasa automatycznie stosunek pracy, bowiem biskup ordynariusz nie jest pracodawcą katechety²². Natomiast utrata, bądź cofnięcie misji kanonicznej, ma bezpośredni wpływ na utratę kwalifikacji zawodowych nauczyciela, skutkiem czego dyrekcja szkoły podejmie działania zmierzające do wygaśnięcia stosunku pracy w przewidzianym przez prawo trybie²³. „Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach” w § 5 ust. 2 stanowi, iż cofnięcie skierowania (*misji kanonicznej*) do nauczania religii

¹⁹ Por. Tamże.

²⁰ KPK, Kan 805.

²¹ Tamże.

²² Mezglewski, *Polski model edukacji religijnej*, s. 201.

²³ Por. Tamże, s. 39-41.

„jest równoznaczne z utratą uprawnień do nauczania religii w danym przedszkolu lub szkole. O cofnięciu skierowania właściwe władze kościołów lub innych związków wyznaniowych powiadamiają dyrektora przedszkola lub szkoły oraz organ prowadzący. Na okres pozostały do końca roku szkolnego kościół lub inny związek wyznaniowy może skierować inną osobę do nauczania religii, z tym że równocześnie pokrywa on koszty z tym związane”²⁴.

Ważna jest jeszcze kwestia zorganizowania zastępstwa za nauczyciela religii. Wówczas trzeba rozróżnić dwie zasadniczo odmienne sytuacje:

- a) dotychczasowy nauczyciel religii utracił misję kanoniczną w trakcie trwania roku szkolnego,
- b) nieobecność katechety wynika z innej przyczyny losowej, takiej jak np. choroba czy urlop macierzyński.

Jeżeli miała miejsce inna niż utrata skierowania do nauczania religii przyczyna, która spowodowała konieczność zorganizowania zastępstwa, dyrektor szkoły zatrudnia nowego katechetę. Musi on jednak posiadać skierowanie od właściwych władz zwierzchnich na ogólnych zasadach²⁵.

Jeżeli zaś przyczyną zmuszającą do zorganizowania zastępstwa była utrata skierowania do nauczania religii, aktualne przepisy prawne widzą dwa rozwiązania:

- 1) dyrektor szkoły zatrudnia nowego katechetę, obciążając kosztami zatrudnienia związek wyznaniowy lub Kościół,
- 2) dyrektor szkoły podejmuje decyzję o zmniejszeniu wymiaru zajęć z religii i powierza je innym katechetom, o ile są zatrudnieni w szkole²⁶.

W przypadku punktu pierwszego wydaje się, że jedynym rozwiązaniem jest zatrudnienie przez dyrektora szkoły nowego katechety skierowanego przez stosowną władzę kościelną, z wszelkimi prawami i obowiązkami wynikającymi z tej umowy. W sytuacji takiej zainteresowany związek wyznaniowy czy Kościół zobowiązany byłby przelać na rachunek szkoły kwotę, jaka została poniesiona przez szkołę na rzecz zatrudnienia nowego nauczyciela. Pokrywałby zatem koszty zatrudnienia²⁷.

²⁴ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r. z późn. zm.* (Dz. U. z 1999 r. Nr 67, poz. 753), § 5 ust. 2.

²⁵ Mezglewski, *Polski model edukacji religijnej*, s. 206.

²⁶ Tamże.

²⁷ Zob. Janiga, Mezglewski, *Nauczanie religii w szkołach publicznych*, s. 143-145.

Zgodnie z prawem dopuszczalne jest również zastosowanie zmniejszenia wymiaru zajęć z religii i powierzenia pozostałych zajęć innym katechetom, o ile są zatrudnieni w szkole²⁸. Nauka religii w przedszkolach i szkołach wszystkich typów jest prowadzona w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo²⁹. Liczba lekcji religii może zostać zmniejszona, ale decyzja taka musi być podjęta za zgodą biskupa diecezjalnego Kościoła katolickiego. Zmniejszając wymiar zajęć, dyrektor może przekazać zajęcia z religii pozostałym katechetom pracującym w szkole. Jest oczywiste, że takie rozwiązanie można zastosować jedynie, gdy w danej placówce jest zatrudniony choć jeden inny nauczyciel religii tego samego wyznania³⁰.

Gdy dochodzi do cofnięcia misji kanonicznej nauczycielowi religii w trakcie trwania roku szkolnego, władze kościelne sięgają po rozwiązania niepociągające za sobą finansowania zatrudnienia nowego katechety. Oczywiście zostaje także utrzymany standardowy wymiar zajęć lekcji religii³¹.

Decyzję o zatrudnieniu nauczyciela religii podejmuje biskup diecezjalny reprezentowany przez odpowiedni wydział kurii biskupiej. Rolą dyrektora szkoły jest podpisanie umowy o pracę z osobą skierowaną do przedszkola lub szkoły przez odpowiednie władze kościelne. W świetle obowiązujących przepisów, dyrektor nie ma jednak prawa do wpływania na obsadę personalną nauczania religii w placówce przez siebie kierowanej. W odniesieniu jednak do nauczycieli religii, ich kwalifikacje określa porozumienie pomiędzy przewodniczącym Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski a Ministrem Edukacji Narodowej. Aktualnie obowiązujące porozumienie zostało zawarte 6 czerwca 2000 roku³².

Sposoby zatrudniania nauczycieli religii

Karta Nauczyciela opisuje szczegółowe kwestie związane z zatrudnianiem nauczyciela. Te same przepisy odnoszą się do nauczyciela religii. Z oso-

²⁸ Tamże.

²⁹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z dnia 14 kwietnia 1992 r. z późn. zm.* (Dz. U. z 1999 r. Nr 67, poz. 753), § 8 ust. 1.

³⁰ Mezglewski, *Polski model edukacji religijnej*, s. 207.

³¹ Zob. Tamże, s. 206-207.

³² *Porozumienie pomiędzy przewodniczącym Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski a Ministrem Edukacji Narodowej*, Dz. Urz. MEN Nr 3 poz. 21.

bą rozpoczynającą pracę w szkole posiadającą wymagane kwalifikacje oraz w przypadkach uzasadnionych potrzebami – z osobą posiadającą wymagany poziom wykształcenia, lecz nie posiadającą przygotowania pedagogicznego (ma się zobowiązać do jego uzupełnienia w trakcie stażu) stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony na jeden rok, celem uzyskania awansu na stopień nauczyciela kontraktowego. Jeśli ocena dorobku zawodowego po tym okresie jest negatywna, ponowna ocena może być dokonana po odbyciu jednego dodatkowego stażu w wymiarze 9 miesięcy, na wniosek nauczyciela i za zgodą dyrektora szkoły (KN art. 9 c ust. 11). W określonej szkole może się to odbyć jeden raz (KN art. 9 g ust. 8). Stosunek pracy nawiązuje się wówczas na kolejny rok szkolny. W przypadku, gdy nauczyciel w ciągu pierwszego roku pracy w szkole nie uzyska przygotowania pedagogicznego z przyczyn od niego niezależnych, umowa może być zawarta na kolejny jeden rok szkolny. Staż wymagany do ubiegania się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego przedłuża się do czasu uzyskania przygotowania pedagogicznego (KN art. 10.3).

Z nauczycielem kontraktowym stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę zawieranej na okres umożliwiający uzyskanie stopnia nauczyciela mianowanego, nie dłużej jednak niż na okres 3 lat. Jeśli ocena jego dorobku zawodowego jest negatywna, ponowna ocena może być dokonana po odbyciu dodatkowego stażu w wymiarze 9 miesięcy, na wniosek nauczyciela i za zgodą dyrektora, i to jeden raz w danej szkole. Jeśli ustala się dodatkowy staż pracy, stosunek pracy nawiązuje się na czas określony jednego roku szkolnego. Z nauczycielem kontraktowym można też nawiązać stosunek pracy na okres wynikający z organizacji nauczania lub zastępstwa nieobecnego nauczyciela (KN art. 10.4).

Z nauczycielem mianowanym i nauczycielem dyplomowanym stosunek pracy nawiązuje się na podstawie mianowania, jeżeli nauczyciel posiada obywatelstwo polskie, z tym, że wymóg ten nie dotyczy obywateli państw Unii Europejskiej; istnieją warunki do zatrudnienia w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony (KN art. 10.5). W przypadku braku warunków do zatrudnienia w pełnym wymiarze na czas nieokreślony stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony w niepełnym wymiarze lub na czas określony.

W art. 10 ust. 7 Ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. nr 97, poz. 674 z późn. zm.) poruszona jest kwestia zatrudnienia na czas określony. Ustęp ten stwierdza, że w przypadku zaistnienia potrzeby wynikającej z organizacji nauczania lub zastępstwa nieobecnego

nauczyciela, także w trakcie roku szkolnego, z osobą rozpoczynającą pracę w szkole, z nauczycielem kontraktowym lub z nauczycielami, o których mowa w ust. 5 (mianowany i dyplomowany), stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony. Z powyższego wynika, że umowa na zastępstwo jest umową na czas określony, na okres nieobecności innego nauczyciela. I takie stwierdzenie winno się w podpisywanej umowie znaleźć. Nie wynika natomiast z tego, ile razy można z danym nauczycielem podpisać umowę na zastępstwo. Nie występują zatem ograniczenia co do sytuacji, w której dany nauczyciel będzie zatrudniany na zastępstwo kilka lat z rzędu. A zatem dyrektor szkoły ma prawo do zawierania umowy z nauczycielem na czas określony więcej niż dwa razy, jeśli zachodzą odpowiednie warunki.

W przypadku zaistnienia potrzeby wynikającej z organizacji nauczania lub zastępstwa nieobecnego nauczyciela z nauczycielem kontraktowym, mianowanym lub dyplomowanym, stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony (KN art. 10 ust. 7).

Stosunek pracy na podstawie mianowania nawiązuje się z dniem określonym w akcie mianowania, a jeżeli tego dnia nie podano – z dniem doręczenia aktu mianowania (KN art. 13). Akt mianowania i umowa o pracę winny określić: stanowisko i miejsce pracy, termin rozpoczęcia pracy, wynagrodzenie lub zasady jego ustalania (KN art. 14). Warunkiem zatrudnienia na podstawie mianowania jest posiadanie odpowiedniego stopnia awansu zawodowego. Na podstawie mianowania zatrudnia się wyłącznie nauczyciela legitymującego się stopniem nauczyciela mianowanego lub nauczyciela dyplomowanego. Warunki zatrudnienia określa Karta Nauczyciela:

1. posiadanie obywatelstwa polskiego (wymóg nie dotyczy obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu – EFTA – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym),
2. posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych i korzystanie z praw publicznych,
3. brak toczącego się przeciwko niemu postępowania karnego lub dyscyplinarnego, lub postępowania o ubezwłasnowolnienie,
4. niekaralność za przestępstwo popełnione umyślnie,
5. posiadanie kwalifikacji wymaganych do zajmowania danego stanowiska,
6. istnienie warunków do zatrudnienia nauczyciela w szkole w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony (KN art. 5).

Jeśli nauczyciel religii katechizuje w kilku szkołach lub przedszkolach, może być wynagradzany na podstawie jednej umowy zawartej z dyrektorem przedszkola lub szkoły, w której ma największą liczbę godzin. W umowie o pracę winny być uwzględnione również godziny lekcji religii prowadzone poza tym przedszkolem lub szkołą. Jeżeli przedszkola znajdują się na terenie różnych gmin, organy prowadzące przedszkola mogą ustalić na drodze porozumienia, w którym przedszkolu katecheta jest zatrudniony. W przypadku, gdy katechizuje w przedszkolu i szkole prowadzonej przez kuratora oświaty, zatrudniony może być przez dyrektora szkoły lub przedszkola wyznaczonego na drodze porozumienia. Godziny pracy w szkole i przedszkolu łączy się proporcjonalnie do obowiązkowego tygodniowego wymiaru zajęć katechety w szkole lub w przedszkolu. Jeśli różne organy prowadzą szkoły lub przedszkola, winny one się porozumieć celem wyznaczenia szkoły wiodącej³³.

Zgodnie z art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.) w ramach tygodniowego, 40-godzinnego czasu pracy oraz ustalonego wynagrodzenia nauczyciel obowiązany jest realizować: inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów, z tym, że w ramach tych zajęć:

- a) nauczyciel szkoły podstawowej i gimnazjum, w tym specjalnych, jest obowiązany prowadzić zajęcia opieki świetlicowej lub zajęcia w ramach godzin przeznaczonych w ramowych planach nauczania do dyspozycji dyrektora szkoły, z wyjątkiem godzin przeznaczonych na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych, w wymiarze dwóch godzin w tygodniu,
- b) nauczyciel szkoły ponadgimnazjalnej, w tym specjalnej, jest obowiązany prowadzić zajęcia w ramach przeznaczonych w ramowych planach nauczania do dyspozycji dyrektora szkoły, z wyjątkiem godzin przeznaczonych na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych, w wymiarze 1 godziny w tygodniu³⁴.

Stanowisko MEN w sprawie sposobu wykonania przepisu art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a i b ustawy – Karta Nauczyciela – zaktualizowane w dniu 8 października 2009 r. planach nauczania do dyspozycji dyrektora szkoły, z wyjątkiem godzin przeznaczonych na zwiększanie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych, w wymiarze 1 godziny w tygodniu.

³³ http://www.katecheza.ergosum.pl/teksty/dokumenty/wskazania_katechetyczne_2005_2006.htm (data dostępu 14.03.2013).

³⁴ KN art. 42 ust. 2 pkt 1 i 2.

Wymiar godzin nauczyciela religii w szkole i przedszkolu

Zajęcia z religii organizowane są w przedszkolach i szkołach na zasadach i warunkach określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.). Stosownie do treści tego rozporządzenia:

- 1) w publicznych przedszkolach organizuje się, w ramach planu zajęć przedszkolnych, naukę religii na życzenie rodziców (opiekunów prawnych). W publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach i ponadgimnazjalnych organizuje się w ramach planu zajęć szkolnych naukę religii i etyki (§ 1 ust. 1),
- 2) przedszkole i szkoła mają obowiązek zorganizowania lekcji religii dla grupy nie mniejszej niż siedmiu uczniów danej klasy lub oddziału (wychowanków grupy przedszkolnej). Dla mniejszej liczby uczniów w klasie lub oddziale (wychowanków w grupie) lekcje religii w przedszkolu lub szkole powinny być organizowane w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej (§ 2 ust. 1),
- 3) nauczanie religii odbywa się na podstawie programów opracowanych i zatwierdzonych przez właściwe władze kościołów i innych związków wyznaniowych i przedstawionych ministrowi edukacji narodowej do wiadomości. Te same zasady stosuje się wobec podręczników do nauczania religii (§ 4),
- 4) nauka religii w przedszkolach i szkołach publicznych wszystkich typów odbywa się w wymiarze dwóch zajęć przedszkolnych (właściwych dla danego poziomu nauczania) lub dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo. Wymiar lekcji religii może być zmniejszony jedynie za zgodą biskupa diecezjalnego Kościoła katolickiego albo władz zwierzchnich pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych (§ 8 ust. 1).

Nauczyciel religii prowadzący zajęcia w grupie międzyszkolnej lub pozaszkolnym (pozapredszkolnym) punkcie katechetycznym albo uczący na terenie kilku szkół lub przedszkoli jest zatrudniany przez dyrektora szkoły lub przedszkola wskazanego przez organ prowadzący lub odpowiednio przez organ wskazany w porozumieniu zawartym między różnymi organami prowadzącymi (§ 8 ust. 3).

Do nauczycieli religii zatrudnianych w publicznych przedszkolach i szkołach stosuje się zatem w pełni przepisy ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Kar-

ta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.), w tym m.in. te, które odnoszą się do czasu pracy nauczyciela. Stosownie do treści art. 42 ust. 1 i 2 ustawy czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin na tydzień (przez godziny pracy nauczyciela należy rozumieć godziny zegarowe). W ramach czasu pracy i ustalonego wynagrodzenia nauczyciel jest zobowiązany do realizacji:

- a) zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych prowadzonych bezpośrednio z uczniami albo na ich rzecz w wymiarze pensum określonym w art. 42 ust. 3 Karty Nauczyciela lub ustalonym na podstawie art. 42 ust. 4a albo ust. 7 Karty Nauczyciela,
- b) innych czynności i zajęć wynikających z zadań statutowych szkoły, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć opiekuńczych i wychowawczych wynikających z potrzeb i zainteresowań uczniów,
- c) zajęć i czynności związanych z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.

W świetle art. 42 ust. 3 lp. 1 i 2 Karty Nauczyciela nauczyciele zatrudnieni w pełnym wymiarze zajęć w przedszkolu realizują tygodniowo 25 lub 22 (w przypadku pracy z grupami dzieci 6-letnich) godziny obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Realizowany wymiar zajęć obowiązkowych jednoznacznie przesądza o zatrudnieniu nauczyciela w pełnym lub niepełnym wymiarze zajęć³⁵.

Należy stanowczo podkreślić, iż odrębną kwestią w stosunku do wymiaru czasu pracy nauczyciela jest zdefiniowany w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutowych publicznych przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.) wymiar czasu trwania zajęć określony dla dzieci w przedszkolu. Zgodnie z § 6 ust. 2 i 3 ramowego statutu publicznego przedszkola, stanowiącego załącznik nr 1 do tego rozporządzenia, przez jedną godzinę zajęć w przedszkolu rozumie się 60 minut. Czas trwania zajęć prowadzonych dodatkowo, w szczególności zajęć umuzykalniających, nauki języka obcego, nauki religii i zajęć rewalidacyjnych, powinien być dostosowany do możliwości rozwojowych dzieci i wynosić:

- a) z dziećmi w wieku 3-4 lat – ok. 15 minut,
- b) z dziećmi w wieku 5-6 lat – ok. 30 minut.

³⁵ KN art. 42 ust. 3; por. S. Łabendowicz, *Aspekty prawne nauczania religii rzymskokatolickiej w polskim systemie oświaty*, Radom 2001, s. 56-57.

Przepisy tego rozporządzenia nie ustanawiają dodatkowej i szczególnej reguły determinującej odmienny sposób zatrudniania nauczycieli religii czy w ogóle nauczycieli. Wskazany tu czas trwania zajęć odwołuje się bowiem wyłącznie do możliwości percepcyjnych dziecka, ustanawiając zasadę, iż w zakresie zajęć dodatkowych, o odrębnym charakterze, możliwy zakres oddziaływań dydaktycznych nauczyciela nie może być dłuższy niż wskazany w przepisie § 6 ust. 3.

Uwzględniając wyżej przywołane przepisy, należy przyjąć, że kryterium ustalania wymiaru zatrudnienia nauczyciela stanowi jednostka organizacyjna pracy w przedszkolu, która trwa 60 minut. W takim wypadku nauczyciel religii prowadzi 60-minutową godzinę zajęć dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńczych z dziećmi, w której odpowiednio 30 (15) minut zajmuje nauka religii. Zatem jeżeli dyrektor przedszkola zatrudnia nauczyciela religii w przedszkolu do prowadzenia tygodniowo np. 4 zajęć z dziećmi w wieku 6 lat, to wymiar zatrudnienia nauczyciela wyniesie 4/22. Odpowiednio w przypadku nauczyciela prowadzącego zajęcia z religii dla dzieci w wieku poniżej 6 lat wymiar zatrudnienia wyniósłby 4/25. Jeżeli natomiast nauczyciel będzie prowadził zajęcia z religii zarówno z dziećmi 6-letnimi, jak i młodszymi, to wymiar pensum w tym przypadku (na mocy przepisu art. 42 ust. 7 pkt 3 Karty Nauczyciela) ustali organ prowadzący. Jeżeli nauczyciel religii stosownie do § 5 ust. 3 cytowanego rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach uczy na terenie kilku przedszkoli, a jest zatrudniony w pełnym wymiarze zajęć przez dyrektora przedszkola wskazanego przez organ prowadzący – łączna liczba lekcji religii z poszczególnymi grupami dzieci wynosi odpowiednio 25 (22 w przypadku pracy z grupami dzieci 6-letnich). Każda z tych godzin jednak zarówno z punktu widzenia czasu pracy nauczyciela, jak i czasu zajęć dzieci w przedszkolu wynosi 60 minut, w czym 30 (15) minut zajmuje nauka religii³⁶.

* * *

Celem tego opracowania było ukazanie warunków i sposobów zatrudniania nauczyciela religii w publicznym systemie oświaty. Reasumując, należy stwierdzić, iż nauczyciela religii zatrudnia dyrektor, respektując zasady zawarte w Karcie Nauczyciela, ale tylko i wyłącznie na podstawie imiennego skierowania od biskupa diecezjalnego. Skierowanie to nauczyciel re-

³⁶ Zob. http://edukadry.pl/pensum-nauczyciela-przedszkola/docs/121_76/78/View (data dostępu 16.03.2013)

ligii może uzyskać wówczas, gdy posiada kwalifikacje do nauczania religii w publicznym systemie oświaty określone w porozumieniu z 2000 roku. Skierowanie otrzymane od biskupa jednocześnie ma potwierdzać posiadanie przez nauczyciela wymaganych kwalifikacji. Stosunek pracy z nauczycielem nawiązuje się na podstawie mianowania lub umowy o pracę. W przypadku zastępstwa nieobecnego nauczyciela religii stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony. Nauka religii w przedszkolach i szkołach publicznych wszystkich typów odbywa się w wymiarze dwóch zajęć przedszkolnych (z dziećmi w wieku 3-4 lat – ok. 15 minut, z dziećmi w wieku 5-6 lat – ok. 30 minut) lub dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo.

EMPLOYMENT OF RELIGION TEACHERS IN THE PUBLIC EDUCATION SYSTEM

Summary

Under the provisions of the state and church documents the analysis of the conditions and ways of employment of religion teachers in the public education system was done in this article. Religion teacher can be employed by headmaster of school who has to respect the principles of the Charter of Teacher. It can be done only on the basis of a personal canonical mission received from the diocesan bishop. Religion teacher can get this canonical mission only if qualified to teach religion in the public education system defined by the agreement between state and church in 2000. Employment of a teacher is established on the basis of appointment or contract of employment. In the case of replacement of an absent teacher employment is established for a limited period. Religious education in kindergartens and schools of all types take place twice a week (with children aged 3-4 years – about 15 minutes, with children aged 5-6 years - about 30 minutes) or two hours (school units) per week.

Słowa kluczowe: nauczyciel religii, zatrudnianie, misja kanoniczna, wymiar czasu pracy, kwalifikacje zawodowe nauczyciela religii

Key words: teacher of religion, employment, canonical mission, working time, professional qualifications of teacher of religion